Trafikutskottets betänkande

1980/81:27

om Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut m. m. (prop. 1980/81:149)

I föreliggande betänkande behandlar utskottet de i budgetpropositionen aviserade och i proposition 1980/81:149 framlagda förslagen om Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts verksamhet och organisation jämte anslagsberäkningar. Vidare behandlas de i nedanstående förteckning upptagna motioner som framlagts under den allmänna motionstiden samt de med anledning av den sistnämnda propositionen väckta motionerna.

Proposition 1980/81:100: beräknade anslag

I proposition 1980/81:100 bilaga 9 (kommunikationsdepartementet) har regeringen, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1981/82 beräkna

1. till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag på 69 125 000 kr. (punkt I 6, s. 84–85),
2. till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning m. m. ett reservationsanslag på 4 200 000 kr. (punkt I 7, s. 85–86),
3. till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag på 19 744 000 kr. (punkt I 8, s. 86),
4. till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Vädertjänst för luftfarten ett förslagsanslag på 26 565 000 kr. (punkt I 9, s. 87),
5. till Bidrag till väderstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m. ett förslagsanslag på 3 100 000 kr. (punkt I 10, s. 87).

Proposition 1980/81:149

I proposition 1980/81:149 har regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de av föredragande departementschefen förordade riktlinjerna för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts verksamhet och organisation.

I propositionen redovisas riktlinjer för verksamheten vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). En utökning av SMHI:s uppdragsverksamhet och därmed minskning av kostnaderna för den anslagsfinansierade verksamheten bör eftersträvas.

Vidare lämnas förslag till ny organisation för institutet. Verksamheten bör under generaldirektören organiseras på fyra huvudenheter. En styrelse för institutet bör inrättas.

SMHI föreslås fr. o. m. budgetåret 1982/83 gå över till den s. k. uppdragsmodellen.

För budgetåret 1981/82 föreslås att medel anvisas i enlighet med de belopp som beräknats i proposition 1980/81:100 bilaga 9.

Under den allmänna motionstiden framlagda motioner

I motion 1980/81:458 av Bengt Silfverstrand och John Johnsson (båda s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den framtida organisationen av vädertjänsten vid SMHI.

I motion 1980/81:462 av Anna Wohlin-Andersson och Karin Israelsson (båda c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande de bemannade väderstationernas betydelse från meteorologiska samt regional- och sysselsättningsmässiga synpunkter samt beträffande systemet Bemannade stationer med automatisk överföring av meteorologiska data från synoptiska observationer och extra väderuppföljning (BAMSE).

Motioner med anledning av proposition 1980/81:149

I motion 1980/81:1963 av Christer Nilsson (s) yrkas att riksdagen begär att regeringen låter utreda konsekvenserna av en omlokalisering till Linköpings högskoleregion av den meteorologiska institutionen vid Uppsala universitet.

I motion 1980/81:2023 av Christer Eirefelt och Sven Andersson (båda fp) yrkas att riksdagen uttalar sig för att en prototyp enligt Rymdbolagets förslag bör komma till stånd.

I motion 1980/81:2024 av Åke Polstam (c) yrkas att riksdagen beslutar hos regeringen begära att frågan om omlokalisering av Uppsalas meteorologiska institution till Linköping blir föremål för utredning.

I motion 1980/81:2032 av Georg Andersson m. fl. (s) yrkas att riksdagen uttalar sig för en regionalisering av vädertjänsten enligt SMHI-utredningens förslag.

I motion 1980/81:2035 av Anna Wohlin-Andersson (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande vädertjänstens organisation m. m.

I motion 1980/81:2053 av Bertil Zachrisson m. fl. (s) yrkas att riksdagen beslutar

1. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om en samordning av den civila och den militära vädertjänsten,

2. begära att regeringen redovisar förslag om väderinformationen i lokalradion i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utveckling av en prototyp till regional vädercentral för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 5 milj. kr.

I motion 1980/81:2095 av Åke Polstam och Marianne Karlsson (båda c) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en förutsättningslös prövning av de båda organisationsalternativen innan den nya SMHI-organisationen fastställs.

I motion 1980/81:2096 av Birger Rosqvist och Sven-Gösta Signell (båda s) yrkas att riksdagen beslutar att i SMHI:s organisation den marina verksamheten skiljs från den hydrologiska i enlighet med utredningsförslaget.

I motion 1980/81:2097 av Kersti Swartz (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående separata avdelningar.

I motion 1980/81:2098 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas

1. att riksdagen avslår vad i proposition 1980/81:149 sägs om en utökning av SMHI:s uppdragsverksamhet genom att så långt möjligt överföra anslagsfinansierad verksamhet till uppdrag,

2. att riksdagen uttalar sig för att någon nedskärning av det synoptiska observationsnätet icke skall ske och hos regeringen hemställer om nödvändiga förslag i enlighet härmed,

3. att riksdagen uttalar sig för att en sammanslagning av den civila och militära vädertjänsten bör ske i enlighet med vad som anförs i motionen,

4. att riksdagen uttalar sig för att den meteorologiska institutionen vid Uppsala universitet omlokaliseras till Linköpings högskoleregion och hos regeringen hemställer om nödvändiga förslag i enlighet härmed.

1. Nuvarande verksamhet och organisation

Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) nuvarande organisation fastställdes genom beslut av 1960 års riksdag (prop. 1960:77, SU 1960:56, rskr 1960:177). SMHI har till uppgift att inhämta tillförlitlig kännedom om Sveriges meteorologi och hydrologi samt att delta i det internationella samarbetet på dessa områden. Institutet skall göra meteorologiska och hydrologiska observationer och mätningar inom landet, oceanografiska mätningar vid Sveriges kuster samt bearbeta och bevara insamlat material. Väderprognoserna grundas bl. a. på data från observationer från ca 180 platser i landet, utländskt observationsmaterial och data från vädersatelliter och värderradarstationer. SMHI utför vidare undersökningar och utredningar på uppdrag av myndigheter och enskilda samt bedriver forskning och utbildning inom sina kompetensområden.

Såväl flyget och sjöfarten som vägtrafiken har ett stort behov av meteorologisk information. Ett mycket stort intresse för denna information finns också hos allmänheten, vilket framgår av de höga lyssnar- och tittarsiffrorna för väderrapporterna i radio och TV. Meteorologisk och hydrologisk information utnyttjas vidare inom byggnads- och anläggningsindustrin, brandförsvaret, fisket samt jord- och skogsbruket.

Chef för institutet är en generaldirektör. Institutet är centralt organiserat på tre byråer – väderbyrån, klimatbyrån, hydrologiska byrån – och två fristående avdelningar – kansliavdelningen samt forsknings- och undervisningsavdelningen.

Den regionala och lokala organisationen består av flygvädertjänsterna vid landets tio större civila flygplatser, fältassistenter och observationsassistenter av olika slag. Det totala antalet anställda på löneplan är ca 950 varav ca 480 centralt i Norrköping.

De grundläggande förutsättningarna för SMHI:s verksamhet har förändrats, bl. a. på grund av den snabba utvecklingen inom de tele- och datatekniska områdena. Den intensifierade miljövårdsverksamheten, den fysiska planeringen och exploateringen av havets resurser har också ställt nya krav på SMHI. Mot denna bakgrund tillkallade chefen för kommunikationsdepartementet år 1977 en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av SMHI:s verksamhet och organisation. Utredaren överlämnade i september 1980 sitt betänkande (Ds K 1980:11) till kommunikationsministern.

2. Utskottet

2.1 Utökning av uppdragsverksamheten

Med hänsyn till betydelsen för samhället i stort och det allmänna intresset bör enligt föredragande departementschefen en viss del av SMHI:s informationsutbud även i fortsättningen finansieras av allmänna medel. Det framhålls dock i propositionen att det är mycket angeläget att begränsa de offentliga utgifterna och att en utökning av SMHI:s uppdragsverksamhet genom att så långt som möjligt överföra anslagsfinansierad verksamhet till uppdrag därför bör eftersträvas. Institutet bör i de årliga anslagsframställningarna redovisa en plan för en sådan utveckling.

I motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) yrkas att det klart bör avgränsas vilka verksamheter som skall vara allmänna och finansieras över anslag. Man riskerar annars enligt motionärerna att viss produktion som har stort samhällsintresse upphör. Det framhålls därför att den allmänna verksamheten fortlöpande bör prövas av statsmakterna.

Utskottet delar föredragandens uppfattning att det är angeläget att begränsa de offentliga utgifterna och att det därför med vissa undantag är önskvärt att föra över anslagsfinansierad verksamhet till uppdrag. I sammanhanget vill utskottet erinra om att SMHI:s verksamhet årligen

prövas i samband med budgetarbetet. Det står då statsmakterna fritt att besluta att viss verksamhet skall bedrivas som allmän verksamhet, finansierad över statsbudgeten.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen i denna del.

2.2 Väderinformationen i radio och TV

I motion 1980/81:2053 (s) begärs att frågan om att säkerställa fortsatt väderinformation i *lokalradion* ges en skyndsam behandling och att regeringen redovisar ett förslag till riksdagen före 1981 års utgång. I motionen hänvisas till att de överläggningar som statens förhandlingsnämnd på regeringens uppdrag tagit upp med Sveriges Riksradio AB, Sveriges Lokalradio AB och SMHI angående väderrapporteringen i radio efter snart ett år inte lett till att föredraganden kan presentera något förslag till lösning.

För närvarande utförs allt förberedelsearbete för och delgivning av de allmänna väderutsikterna, med undantag för långtidsprognoserna, i riksradions program 1 utan kostnad för Sveriges Riksradio AB. TV-bolagen däremot ersätter SMHI för visst förberedelsearbete för sändningarna i TV. Därtill kommer att den framträdande TV-meteorologen ersätts för sina förberedelser samt för själva framträdandet. Särskilda för lokalradion anpassade väderrapporter tillhandahålls inte kostnadsfritt av SMHI. Dessa betraktas som en del av uppdragsverksamheten. Eftersom någon uppgörelse i ersättningsfrågan inte träffats mellan SMHI och radiobolagen gör institutet inte längre några sådana rapporter.

SMHI-utredningen föreslår att långtidsprognoser för massmedia samt för TV även korttidsprognoser i fortsättningen skall anslagsfinansieras. Av remissvaren till utredningen framgår att såväl SMHI som Sveriges Radio AB anser att även väderinformation i lokalradion bör finansieras över statsbudgeten.

Utskottet framhöll i sitt betänkande TU 1979/80:17 att de väderrapporter som tidigare förekommit i lokalradion visat sig vara av stort allmänt intresse. Rapporterna ansågs särskilt ha haft betydelse när det gäller att höja trafiksäkerheten på vägarna men även värdet för bl. a. fjällflyget och trafiken med fritidsbåtar framhölls. Utskottet fann det därför angeläget att lokalradion även i fortsättningen kunde erbjuda lyssnarna sådan information.

Utskottet anförde vidare att intentionerna i 1960 års riktlinjer, då SMHI:s nuvarande organisation fastställdes, torde ha varit att den väderinformation som var att betrakta som en allmän servicefunktion skulle tillhandahållas Sveriges Radio kostnadsfritt. Den starka ökningen av rundradioverksamheten sedan år 1960 och lokalradions speciella behov av väderinformation gjorde det emellertid enligt utskottet nödvändigt att i direkta förhandlingar fastställa om och i vilken utsträckning lokalradions väderprognoser skulle ses

som en del av SMHI:s allmänna service. Några särskilda medel för sådan väderrapportering anvisades inte. Statens förhandlingsnämnd har på uppdrag av regeringen tagit upp överläggningar med Sveriges Riksradio AB, Sveriges Lokalradio AB och SMHI. De av riksdagen begärda förhandlingarna pågår således f. n. och beräknas enligt propositionen vara avslutade inom en nära framtid.

Av tidigare uttalanden framgår att utskottet fäster stor vikt vid att frågan om att säkerställa väderinformationen i lokalradion kan ges en snar lösning. Utskottet utgår från att överläggningarna mellan SMHI och radiobolagen kan avslutas inom kort och att regeringen senast i nästa års budgetproposition för riksdagen redovisar ett förslag till lösning.

Av det anförda torde syftet med yrkandet i motion 1980/81:2053 (s) vara tillgodosett varför den ej bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) framhålls att såväl 5-dygnsprognoserna som lokalradioprognoserna bör finansieras över statsanslag och ingå i SMHI:s allmänna verksamhet.

I propositionen framhålls att återhållsamhet bör iakttas när det gäller omfattningen av de allmänna tjänster som anslagsfinansieras. Några åtgärder som leder till ökade kostnader för SMHI förordas därför inte. Utskottet delar för sin del denna uppfattning och är därför inte berett att föreslå att särskilda medel anvisas för de ändamål som motionärerna anger. Liksom hittills står det naturligtvis SMHI fritt att inom ramen för anvisade medel satsa på de verksamheter som institutet anser angelägna. Motionen avstyrks i denna del.

I motion 1980/81:2035 (c) framhålls att det är viktigt att slå fast att en minskning av väderleksrapporterna i riksradion mot en ökning av dem bl. a. i TV inte kan accepteras. Enligt motionen är det radion som lantbrukare, sjöfolk, vägarbetare och trafikanter behöver och har tillgång till.

Utskottet delar motionärens uppfattning om den betydelse som väderrapporterna i radion har för olika samhällsgrupper. Utskottet anser att denna service till riksradion liksom hittills bör tillhandahållas kostnadsfritt. I det föregående har utskottet uttalat att frågan om att säkerställa väderinformationen i lokalradion bör ges en snar lösning. Varken utredningen eller propositionen innehåller förslag som syftar till att öka väderrapporteringen i TV på bekostnad av den i radion. Med hänvisning härtill och till att det närmast torde få ankomma på radio- och TV-bolagen samt SMHI att fastställa sändningstiderna för väderrapporterna avstyrker utskottet motionen i denna del.

2.3 Den framtida inriktningen av vädertjänsten

SMHI-utredningen har undersökt möjligheterna att på *kort sikt* förbättra väderinformationen genom en uppdelning av vädertjänsten på regionala

enheter. Därigenom skulle till följd av mindre prognosdistrikt en mer precis information kunna erhållas. Varken utredningen eller föredraganden är med hänsyn till de kostnadsökningar som förslaget skulle medföra beredda att förorda en sådan förändring av den allmänna vädertjänsten på kort sikt.

Utskottet delar föredragandens bedömning i detta avseende.

Utredningen har också studerat möjligheterna att förändra vädertjänsten på *längre sikt*. Till grund ligger en av utredningen initierad rapport, benämnd PROMIS 90, som utarbetats vid SMHI. Den grundläggande idén bakom PROMIS 90 är att decentralisera vädertjänsten genom en uppdelning i en central vädertjänst med ansvar för långsiktiga prognoser (12 timmar–10 dygn) och ett antal regionala vädertjänster med ansvar för prognoser från 0 till 18 timmar. Kraven på snabb informationsinsamling och presentation av mycket korta prognoser kan enligt rapporten endast tillgodoses genom ett automatiskt system, varvid bl. a. ett relativt tätt automatstationsnät, väderradar och satellitbildsinformation utnyttjas.

SMHI-utredningen har beräknat att det totala investeringsbehovet för PROMIS 90 uppgår till ca 60 milj. kr. och de årliga driftkostnaderna, inkl. avskrivningar och räntor, till ca 25 milj. kr. Utredningen har också gjort en grov kostnadsjämförelse mellan det nuvarande vädertjänstsystemet och PROMIS 90 och funnit att en sådan jämförelse i sig inte ger underlag för ett positivt ställningstagande till PROMIS 90 från ekonomisk synpunkt. En fortsatt sänkning av kostnaderna för datateknisk utrustning och möjligheterna att öka uppdragsverksamheten kan dock ge en mer gynnsam bild. Systemet skulle också ge goda möjligheter att tillgodose de önskemål om förbättringar av vädertjänsten som framförts från olika håll. Utredningen anser därför att utvecklingen av det svenska vädertjänstsystemet i huvudsak bör drivas i den riktning som anges i PROMIS 90-studien.

Föredraganden anser i likhet med utredningen att vädertjänsten bör förändras i en sådan riktning att kundernas krav bättre kan tillgodoses och att kostnaderna begränsas. Utvecklingen och uppbyggnaden av ett nytt vädertjänstsystem anses inte kunna genomföras genom särskilda tillskott av personal och medel över statsbudgeten. Erforderliga resurser får därför enligt propositionen skapas genom besparingar och en fortlöpande omprövning av SMHI:s befintliga verksamhet och en utökad uppdragsverksamhet. Ett fortsatt analysarbete torde behöva utföras bl. a. i syfte att åstadkomma planering för en successiv förändring av vädertjänsten. Föredraganden framhåller vidare att de tekniska vädersystem som kommer att användas i den framtida vädertjänsten borde vara av intresse för svensk industri och att det därför är rimligt att de företag som på sikt kan ha nytta av en sådan utveckling bidrar till att täcka utvecklingskostnaderna.

I motionerna 1980/81:458 (s) och 1980/81:462 (c) framhålls att väderobservatörernas yrkesråd har tagit fram ett alternativt förslag till PROMIS 90. Det yrkas i motionerna att konsekvenserna av detta förslag skall belysas

liksom regional- och sysselsättningspolitiska effekter innan ställning tas till hur vädertjänsten skall utvecklas i framtiden.

I motion 1980/81:2023 (fp) framhålls att med tanke på de studier av PROMIS 90 som redan gjorts är det närmast förvånande att förslaget inte fått ett större gehör i propositionen. Risk finns därmed att projektet förlorar i tempo och att en lovande industripolitisk satsning kommer av sig. Det yrkas därför att riksdagen uttalar sig för att en prototyp enligt Rymdbolagets förslag bör komma till stånd.

I motion 1980/81:2032 (s) yrkas att riksdagen uttalar sig för en regionalisering av vädertjänsten enligt SMHI-utredningens förslag. De norrländska intressena synes enligt motionärerna på sikt bäst tillgodoses genom den i SMHI-utredningen anvisade modellen med regionalisering och satsning på modern teknik för att hålla nere kostnaderna.

I motion 1980/81:2035 (c) framhålls att det vore oacceptabelt att betala PROMIS 90-systemet genom indragningar av bemannade väderstationer utöver de 24 som alla parter tycks vara ense om kan dras in. I stället bör det kunnande som nu finns hos väderobservatörerna och på de bemannade väderstationerna bättre tas till vara exempelvis genom att utrusta stationerna med instrument för vind- och lufttrycksmätning.

I motion 1980/81:2053 (s) framhålls att den offentliga teknikupphandlingen bör utnyttjas för att stimulera utvecklingen av civil produktion inom flygindustrin. Utvecklingen av en prototyp till regional vädercentral enligt PROMIS 90 anses därvid vara ett lämpligt projekt. Det föreslås därför att 5 milj. kr. anvisas för budgetåret 1981/82 för utveckling av en prototyp i Östergötlands län. Detta skulle enligt motionen ge SMHI och svensk industri möjlighet att optimera systemet innan ställning tas till en fortsatt utbyggnad.

I motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) framhålls att vädertjänsten i huvudsak bör utvecklas längs de riktlinjer som anges i PROMIS 90-studien. En sådan nedskärning av det synoptiska observationsnätet som studien förutsätter kan dock enligt motionärerna ej accepteras med hänsyn till de människor som i dag arbetar som observatörer. Samhället bör därför ta den merkostnad som ca 8 milj. kr. per år som ett bibehållande av dessa observatörer medför. Det framhålls också att en prototypanläggning enligt PROMIS-förslaget bör utvecklas.

Utskottet finner för sin del den utveckling av vädertjänsten som skisserats i PROMIS 90 betydelsefull. Utskottet har därvid inte enbart fäst sig vid möjligheterna att med ökade tekniska resurser erbjuda en väsentligt utökad väderservice för olika samhällssektorer. Även de gynnsamma effekter för svensk industri som en utveckling av systemet inom Sverige kan innebära har beaktats. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) och Rymdbolaget har sålunda gjort den bedömningen att ett stort industriellt intresse finns att medverka i projektet och att möjligheterna till försäljning utomlands är goda.

Med tanke på att PROMIS 90 innebär mycket stora förändringar av vädertjänstens organisation och att de ekonomiska konsekvenserna är osäkra anser utskottet att systemet först bör prövas på försök inom ett begränsat område. SMHI liksom STU och Rymdbolaget förordar att en pilotanläggning byggs upp i Norrköping. Därvid skulle Östergötlands län och delar av angränsande län kunna täckas av försöksverksamheten. Enligt utskottets mening bör pilotanläggningen i Norrköping byggas för att tillräckliga erfarenheter av det nya vädertjänstsystemet skall kunna erhållas. Innan beslut om en ytterligare utbyggnad fattas bör erfarenheterna av försöksverksamheten i Norrköping redovisas för riksdagen.

Antalet synoptiska observationsstationer uppgår i dag till ca 180. Ett fullt utbyggt system medför enligt PROMIS 90 att antalet stationer kan reduceras till 90. SMHI-utredningen föreslår att observationsnätet skall omfatta ca 150 bemannade stationer vid ingången av budgetåret 1981/82. Pilotanläggningen i Norrköping kommer att bedrivas som försöksverksamhet. För att inte förekomma utvärderingen av försöksverksamheten anser utskottet att nedläggningar av observationsstationer utöver sådana som är ett led i SMHI:s normala rationaliseringsarbete ej bör komma i fråga. Enligt utskottets bedömning innebär detta att nätet av bemannade stationer i avvaktan på försöksverksamheten åtminstone bör ha den omfattning som föreslås i SMHI-utredningen. Då nedläggningar av stationer diskuteras är det angeläget att även regional- och sysselsättningspolitiska hänsyn tas. Utskottet anser vidare att SMHI då resultatet av försöksverksamheten presenteras bör redovisa om och på vilket sätt de nuvarande bemannade stationerna kan effektiviseras genom att förbättra den tekniska utrustningen.

Enligt vad utskottet erfarit pågår överläggningar mellan SMHI och STU angående STU:s möjligheter att medverka i finansieringen av pilotanläggningen. Såsom föredraganden framhåller bör också de svenska industriföretag som har nytta av utvecklingen av ett nytt vädertjänstsystem kunna bidra till utvecklingskostnaderna. SMHI har också möjlighet att skapa egna resurser genom rationaliseringar och en utökad uppdragsverksamhet.

Utskottets ställningstagande synes innebära att syftena med yrkandena i motionerna 1980/81:458 (s), 1980/81:462 (c), 1980/81:2023 (fp), 1980/81:2032 (s), 1980/81:2035 (c), 1980/81:2053 (s) och 1980/81:2098 (partimotion, vpk) om den framtida inriktningen av vädertjänsten till väsentliga delar kan tillgodoses.

Vad utskottet nu anfört bör av riksdagen ges regeringen till känna.

Utskottet anser att pilotanläggningen kan finansieras inom ramen för de medel som SMHI disponerar och kan därför inte ställa sig bakom kravet i motion 1980/81:2053 (s) på ett anslag på 5 milj. kr. för budgetåret 1981/82 eller yrkandet i motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) att någon nedskärning av det synoptiska observationsnätet ej får ske och avstyrker därför motionerna i dessa delar.

2.4 Samordning av den civila och militära vädertjänsten

SMHI och den militära vädertjänsten driver var för sig en del av ett observationsnät som totalt omfattar ca 180 s. k. synoptiska observationsstationer. Den militära vädertjänsten driver 48 av dessa. Vid 32 av dem är löne- och anställningsvillkoren för personalen direkt jämförbara med dem som gäller för personalen vid SMHI:s stationer. Övriga militära stationer bemannas med i huvudsak värnpliktig personal. För att möjliggöra en rationellare drift av observationsnätet föreslår föredraganden att de nämnda 32 militära observationsstationerna inordnas i SMHI:s organisation fr. o. m. budgetåret 1982/83.

Utskottet har ingen erinran mot den föreslagna överföringen.

SMHI-utredningen som inte har tagit upp frågan om samverkan och samordning mellan SMHI och den militära vädertjänsten i hela dess vidd föreslår att en fristående utredning får i uppdrag att pröva denna fråga. Av remissvaren framgår att SMHI anser att en mer långtgående integrering skulle medföra stora besparingsmöjligheter, effektivisera vädertjänsten och förbättra möjligheterna att erbjuda samma väderservice i hela landet. Någon särskild utredning behövs inte enligt SMHI för att visa att besparingar kan göras med en gemensam vädertjänst. ÖB avstyrker förslaget att tillsätta en särskild utredning om en organisatorisk samordning. Enligt ÖB kan det inte väntas att en samordning leder till några besparingar.

Föredraganden anser att en ny organisationsutredning f. n. inte bör tillsättas. Däremot bör, bl. a. mot bakgrund av riksdagens tidigare uttalande om en mer långtgående integrering av den civila och militära vädertjänsten, samarbetet mellan SMHI och de militära myndigheterna konkretiseras. Enligt propositionen bör de för- och nackdelar som kan vara förknippade med en ökad produktionssamverkan belysas genom försök inom ramen för myndigheternas ordinarie verksamhet.

I motion 1980/81:2035 (c) framhålls att vi i dag har 18 radarstationer men att de på många ställen går om lott och lämnar stora delar av landet utan täckning. Detta beror enligt motionären på en dålig samordning mellan den civila och militära vädertjänsten. I motionen krävs att dessa brister i samordningen med det snaraste åtgärdas.

I motion 1980/81:2053 (s) framhålls att det inte är troligt att den i propositionen föreslagna försöksverksamheten leder till besparingar av den omfattning man kan förvänta sig av en för landet sammanhållen vädertjänst. För att nå den effekten måste behovet att få fram underlag för att på sikt tillskapa en gemensam operationell vädertjänst klarare markeras. Enligt motionärerna bör därför riksdagen ge regeringen till känna att försöksverksamheten skall syfta till att klarlägga förutsättningarna för att under en ledning sammanföra de operationella resurserna.

I motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) framhålls att det finns klara ekonomiska vinster att göra genom en organisatorisk och funktionell

sammanslagning av de två vädertjänstorganisationerna. Det anges att en sammanslagning är speciellt viktig för att vädertjänsten till rimliga kostnader skall kunna utvecklas enligt PROMIS 90-modellen. Enligt motionärerna bör en arbetsgrupp tillsättas för att planera och genomföra en sammanslagning av de två vädertjänstorganisationerna.

Med anledning av dessa yrkanden vill utskottet erinra om att dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet i proposition 1977/78:5 om flygvädertjänstens system och organisation anförde att förutsättningarna för en ytterligare integrering mellan civil och militär vädertjänst fortlöpande bör prövas. Detta arbete föreslogs formaliseras och ske inom en samarbetsgrupp med företrädare för berörda myndigheter. Vid sin behandling av propositionen underströk utskottet det angelägna i att en sådan prövning kommer till stånd och som följd härav en mera långtgående integrering kan uppnås (TU 1977/78:5).

Utskottet är alltjämt av den uppfattningen att det är angeläget att åstadkomma en mera långtgående integrering av den civila och militära vädertjänsten. Den satsning på radarstationer som utskottet ser som en väsentlig del av framtidens vädertjänst förutsätter också en ökad samordning. I likhet med föredraganden anser utskottet att för- och nackdelar av en ökad samverkan bör belysas genom försök i vilka berörda myndigheter deltar. Utskottet utgår från att försöksverksamheten bl. a. syftar till att ge en bild av konsekvenserna av att den civila och militära vädertjänsten sammanförs i en gemensam organisation. Utskottet vill vidare framhålla att försöksverksamheten bör bedrivas skyndsamt för att de eventuella besparingar och förbättringar som en ökad integration kan medföra skall kunna göras så snart som möjligt.

Vad utskottet nu anfört om samordningen av den civila och militära vädertjänsten synes i huvudsak överensstämma med vad som yrkats härom i motionerna 1980/81:2035 (c), 1980/81:2053 (s) och 1980/81:2098 (partimotion, vpk), varför de i denna del bör kunna lämnas utan åtgärd från riksdagens sida.

2.5 Forsknings- och utvecklingsverksamheten

Enligt propositionen bör den *allmänna inriktningen* av SMHI:s forsknings- och utvecklingsarbete (FoU-arbete) vara den att SMHI i huvudsak skall bedriva tillämpad forskning och att den skall vara klart relaterad till institutets produktion. FoU-verksamheten bör i första hand syfta till att få fram mindre kostnadskrävande nya eller förbättrade produkter, metoder och produktionssystem inom institutets område. Den grundläggande forskningen bör ske vid universitets- och högskoleinstitutioner. Föredraganden anser att FoU-verksamheten inom SMHI:s olika verksamhetsområden primärt bör ses som ett medel att öka institutets effektivitet och att en ökad satsning på

denna verksamhet kan vara befogad men får genomföras i den takt som resurserna medger.

Utskottet instämmer i vad föredraganden anfört om den allmänna inriktningen av forsknings- och utvecklingsverksamheten.

SMHI-utredningen har undersökt förutsättningarna för en *omlokalisering av vissa universitetsinstitutioner* till Norrköping. När det gäller avdelningen för hydrologi i Uppsala och meteorologiska institutionen i Stockholm anser utredningen att en omlokalisering inte bör komma i fråga. Utredningen anser sig inte heller kunna förorda en omlokalisering av den meteorologiska institutionen vid Uppsala universitet till Norrköping. Enligt utredningen förefaller en omlokalisering av den sistnämnda institutionen till Linköping vara att föredra. Med hänsyn till direktiven har dock detta alternativ inte närmare penetrerats.

Av remissvaren framgår att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) anser att en god meteorologisk forskningsmiljö kan skapas i Linköping. En omlokalisering av den meteorologiska institutionen i Uppsala skulle dock enligt UHÄ medföra allvarliga konsekvenser för universitetet när det gäller samarbetet mellan den meteorologiska institutionen och andra institutioner även om kontakterna dem emellan f. n. inte är så omfattande. SMHI framhåller att det för institutet är av yttersta vikt att en meteorologisk universitetsinstitution lokaliseras till Linköpings högskoleregion.

Föredraganden anser i likhet med utredningen att en omlokalisering av den hydrologiska avdelningen vid Uppsala universitet och den meteorologiska institutionen vid Stockholms universitet inte bör komma i fråga. Inte heller när det gäller den meteorologiska institutionen i Uppsala föreligger enligt föredraganden nu tillräckligt starka skäl för en omlokalisering. Det framhålls i anslutning härtill att denna fråga får övervägas när erfarenheter vunnits av effekterna av statsmakternas ställningstagande till SMHI:s verksamhet och organisation.

I motionerna 1980/81:1963 (s) och 1980/81:2024 (c) yrkas att riksdagen begär att regeringen låter utreda frågan om omlokalisering av Uppsala meteorologiska institution till Linköpings högskoleregion.

I motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) yrkas att riksdagen uttalar sig för att den meteorologiska institutionen vid Uppsala universitet omlokaliseras till Linköpings högskoleregion och hos regeringen hemställer om nödvändiga förslag i enlighet härmed.

Utskottet vill för sin del understryka betydelsen av att SMHI på ett smidigt sätt kan tillgodogöra sig universitets- och högskoleinstitutionernas forskning. Därmed kan personalen utveckla sin kompetens och produkterna successivt förbättras. SMHI:s och institutionernas forskningsarbete täcker delvis varandra. Ett nära samarbete är därför också nödvändigt för att undvika dubbelarbete. Enligt utskottets mening får inte det avstånd till universitetsforskningen som SMHI:s lokalisering till Norrköping innebär medföra att

institutets möjligheter försämras i berörda avseenden.

Utskottet har ingen erinran mot vad föredraganden anfört om lokaliseringen av vissa universitetsinstitutioner. Med hänsyn till den betydelse för SMHI som samarbete med dessa institutioner har, förutsätter utskottet dock att regeringen noga följer denna fråga och i lämpligt sammanhang redovisar för riksdagen resultaten av de överväganden som aviserats i propositionen.

Av utskottets ställningstagande följer att motionerna 1980/81:1963 (s) och 1980/81:2024 (c) avstyrks liksom motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) i denna del.

2.6 Prissättning av uppdrag

Enligt propositionen bör avgifterna för SMHI:s uppdragsverksamhet sättas så att de sammantaget täcker dels de direkta särkostnaderna, dels en skälig andel av kostnaderna för den centrala administrationen. En prissättning som grundas på full kostnadstäckning förutsätter kraftiga avgiftshöjningar och bör därför inte genomföras innan man vet hur uppdragsvolymen och därmed de totala intäkterna påverkas. Kostnaderna för basunderlaget för de allmänna tjänsterna, nämligen observations-, telekommunikations- och datalagringsverksamheten bör inte fördelas på uppdragsverksamheten. Föredraganden anser att målet bör vara att SMHI uppnår ekonomisk balans i uppdragsverksamheten med tillämpning av de principer för avgiftssättningen som förordats. I vilken takt det nuvarande underskottet i uppdragsverksamheten skall elimineras får prövas i samband med den årliga budgetbehandlingen. Vidare framhålls i propositionen att taxorna bör fastställas av SMHI efter samråd med riksrevisionsverket (RRV).

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot föredragandens uttalanden under förevarande avsnitt.

2.7 Organisationsfrågor

Föredraganden föreslår att SMHI fr. o. m. den 1 juli 1981 organiseras på fyra enheter, nämligen en enhet för meteorologi, en för vattenrelaterad verksamhet, en för tekniska funktioner och en för administrativa funktioner. Förslaget innebär bl. a. att den nuvarande forsknings- och undervisningsavdelningen upphör och befintliga FoU-resurser överförs till resp. fackenhet, att huvuddelen av institutets tekniska funktioner överförs till en separat teknisk enhet samt att den nuvarande vädertjänsten och klimattjänsten sammanförs till en meteorologisk enhet.

Det föreslås vidare i propositionen att SMHI:s ledningsorganisation förstärks genom att en styrelse med lekmannainslag inrättas och att det meteorologiska och hydrologiska rådet samtidigt avskaffas.

Organisationsförslaget i propositionen överensstämmer med SMHI-

utredningens förslag utom i ett avseende. Enligt utredningen är de hydrologiska och maritima verksamheterna artskilda varför de organisatoriskt bör skiljas åt. Föredraganden framhåller att kostnadskrävande förändringar av organisationen bör undvikas för att därigenom skapa större utrymme för förbättringar av den vattenrelaterade tjänsten. Frågan om en uppdelning av den vattenrelaterade verksamheten på två enheter får enligt propositionen prövas efter några års erfarenhet och med hänsyn till resultaten av havsresursdelegationens arbete i syfte att effektivisera svensk havsforskning.

I motion 1980/81:2095 (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en förutsättningslös prövning av de båda organisationsalternativen för den vattenrelaterade verksamheten innan den nya SMHI-organisationen fastställs. I motionerna 1980/81:2096 (s) och 1980/81:2097 (fp) yrkas att i enlighet med SMHI-utredningens förslag den maritima verksamheten skiljs från den hydrologiska.

Utskottet vill för sin del betona att SMHI spelar en viktig roll för vården av våra vattenresurser. Vad gäller den maritima verksamheten kommer det såsom påpekas av SMHI-utredningen att finnas behov av information för bedömning av bl. a. kustvattnens och havsområdenas utnyttjande, föroreningsrisker, isförhållanden och föroreningsspridning vid katastrofutsläpp. I likhet med föredraganden anser utskottet emellertid att det är möjligt att skapa förbättringar av den vattenrelaterade verksamheten inom ramen för en sammanhållen enhet. Utskottet förutsätter därvid att denna organisationslösning inte negativt påverkar fördelningen av resurser till den maritima verksamheten. Skulle det visa sig att efterfrågan på maritima tjänster växer, t. ex. genom de förslag om spridningsprognoser för löskommen olja som läggs i proposition 1980/81:119 om miljösäkrare sjötransporter, och behov uppstår att utöka verksamheten på SMHI får frågan om en uppdelning av den vattenrelaterade verksamheten på två enheter övervägas vid den prövning som aviserats i propositionen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1980/81:2095 (c), 1980/81:2096 (s) och 1980/81:2097 (fp).

2.8 Anslagsfrågor

I propositionen föreslås att SMHI:s nuvarande anslagskonstruktion ersätts med den s. k. uppdragsmodellen vilket innebär att intäkter och kostnader i hela verksamheten redovisas under ett förslagsanslag som anvisas med ett formellt belopp på 1 000 kr. och kombineras med en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Dessutom föreslås att SMHI får två reservationsanslag, nämligen ett för myndighetsuppgifter och ett för anskaffning av utrustning. I syfte att ge SMHI möjligheter till en större flexibilitet när det gäller användningen av tilldelade medel förordas att en överföring av medel mellan anslagen bör vara möjlig under löpande budgetår.

Det nya anslagssystemet bör enligt propositionen införas budgetåret 1982/83. För budgetåret 1981/82 har föredraganden beräknat medel med utgångspunkt i nuvarande anslagskonstruktion och enligt de belopp som angetts i budgetpropositionen.

Utskottet tillstyrker den föreslagna anslagsberäkningen för nästa budgetår liksom att ett nytt anslagssystem för SMHI införs fr. o. m. budgetåret 1982/83 i enlighet med regeringens förslag.

2.9 Övriga frågor

I propositionen behandlas vissa frågor som utskottet tidigare inte har berört. Det gäller bl. a. flygmeteorologernas extraarbete, klimattjänstens omfattning och inriktning samt samarbetet mellan SMHI, fiskeristyrelsen, naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning. Vad föredraganden i dessa delar anfört har ej givit anledning till erinran eller särskilt uttalande från utskottets sida.

3. Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utökning av uppdragsverksamheten*
   att riksdagen med avslag på motion 1980/81:2098 (vpk) yrkande 1 i denna del godtar vad föredraganden härom anfört,
2. beträffande *väderinformationen i radio och TV*
   att riksdagen
   a. med avslag på motionerna 1980/81:2035 (c) i denna del och 1980/81:2098 (vpk) yrkande 1 i denna del godtar vad föredraganden härom anfört,
   b. lämnar motion 1980/81:2053 (s) yrkande 2 utan åtgärd,
3. beträffande *den framtida inriktningen av vädertjänsten*
   att riksdagen med anledning av föredragandens uttalanden i denna del och motionerna 1980/81:458 (s), 1980/81:462 (c), 1980/81:2023 (fp), 1980/81:2032 (s), 1980/81:2035 (c) i denna del, 1980/81:2053 (s) yrkande 3 i denna del och 1980/81:2098 (vpk) yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört,
4. beträffande *särskilt anslag för utveckling av pilotanläggning*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:2053 (s) yrkande 3 i denna del,
5. beträffande *nedskärning av det synoptiska observationsnätet*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:2098 (vpk) yrkande 2 i denna del,
6. beträffande *samordning av den civila och militära vädertjänsten*

att riksdagen med godkännande av vad föredraganden härom anfört lämnar motionerna 1980/81:2035 (c) i denna del, 1980/81:2053 (s) yrkande 1 och 1980/81:2098 (vpk) yrkande 3 utan åtgärd,

7. beträffande *forsknings- och utvecklingsverksamheten*
att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81:1963 (s), 1980/81:2024 (c) och 1980/81:2098 (vpk) yrkande 4 godtar vad föredraganden härom anfört,
8. beträffande *organisationsfrågor*
att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81:2095 (c), 1980/81:2096 (s) och 1980/81:2097 (fp) godtar vad föredraganden härom anfört,
9. att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1981/82 under sjätte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag på 69 125 000 kr.,
10. att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning m. m.* för budgetåret 1981/82 under sjätte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag på 4 200 000 kr.,
11. att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1981/82 under sjätte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag på 19 744 000 kr.,
12. att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Vädertjänst för luftfarten* för budgetåret 1981/82 under sjätte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag på 26 565 000 kr.,
13. att riksdagen till *Bidrag till väderstationer i Nordatlanten och på Grönland m. m.* för budgetåret 1981/82 under sjätte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag på 3 100 000 kr.,
14. att riksdagen i återstående delar godkänner vad föredraganden anfört beträffande riktlinjerna för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts verksamhet och organisation.

Stockholm den 28 april 1981

På trafikutskottets vägnar
BERTIL ZACHRISSON

Närvarande: Bertil Zachrisson (s), Rolf Clarkson (m), Bertil Jonasson (c), Nils Hjorth (s), Wiggo Komstedt (m), Kurt Hugosson (s), Rune Torwald (c), Birger Rosqvist (s), Olle Östrand (s), Anna Wohlin-Andersson (c), Eric Rejdnell (fp), Per Stenmarck (m), Margit Sandéhn (s), Erik Börjesson (fp) och Sten-Ove Sundström (s).

4. Reservation

Särskilt anslag för utveckling av pilotanläggning (mom. 4)

Bertil Zachrisson, Nils Hjorth, Kurt Hugosson, Birger Rosqvist, Olle Östrand, Margit Sandéhn och Sten-Ove Sundström (alla s) anser

dels att det stycke av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "dessa delar" bort ersättas med text av följande lydelse:

SMHI har i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 föreslagit att 5 milj. kr. anslås för delfinansiering av pilotanläggningen i Norrköping. Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 1980/81:2053 (s) att möjligheten att framgångsrikt genomföra ett samarbete med svensk industri är beroende av att SMHI har tillgång till egna investeringsmedel. Enligt vad utskottet inhämtat har STU ställt som villkor för stöd av en definitionsstudie av pilotanläggningen att SMHI har tillräckliga egna finansiella och kompetensmässiga resurser att efter definitionsfasens slut kunna genomföra en upphandling av pilotanläggningen. Någon särskild medelsanvisning föreslås inte i propositionen. Därmed riskerar den industripolitiska satsningen på ny teknik att komma av sig redan i inledningen. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motion 1980/81:2053 (s) att för budgetåret 1981/82 anvisa 5 milj. kr. för delfinansiering av pilotanläggningen. Utskottet kan däremot inte ställa sig bakom kravet i motion 1980/81:2098 (partimotion, vpk) att någon neddragning av det synoptiska observationsnätet ej får ske, varför motionen avstyrks i denna del.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *särskilt anslag för utveckling av pilotanläggning* att riksdagen med bifall till motion 1980/81:2053 (s) yrkande 3 i denna del till *Utveckling av prototyp till regional vädercentral* för budgetåret 1981/82 under sjätte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag på 5 000 000 kr.,